

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU
EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION
AND REHABILITATION

12.

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP
„SPECIJALNA
EDUKACIJA I
REHABILITACIJA
DANAS”

12th

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE
“SPECIAL
EDUCATION AND
REHABILITATION
TODAY”

ZBORNIK RADOVA

PROCEEDINGS

Beograd, Srbija
27-28. oktobar 2023.

Belgrade, Serbia
October 27-28th, 2023

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

12. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 27–28. oktobar 2023. godine

Zbornik radova

12th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 27–28th, 2023

Proceedings

**12. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 27–28. oktobar 2023. godine
Zbornik radova**

**12th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 27–28th, 2023
Proceedings**

Izdavač / Publisher

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

Za izdavača / For publisher

Prof. dr Marina Šestić, dekan

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief

Prof. dr Svetlana Kaljača

Urednici / Editors

Prof. dr Ljubica Isaković
Prof. dr Sanja Ćopić
Prof. dr Marija Jelić
Doc. dr Bojana Drljan

Recenzenti / Reviewers

Prof. dr Tina Runjić
Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska
Prof. dr Amela Teskeredžić
Univerzitet u Tuzli, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Bosna i Hercegovina
Prof. dr Slobodanka Antić, prof. dr Milica Kovačević, doc. dr Nevena Ječmenica
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Lektura i korektura / Proofreading and correction

Dr Maja Ivanović
Maja Ivančević Otanjac

Dizajn i obrada teksta / Design and text processing

Biljana Krasić
Zoran Jovanković

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku / Proceedings will be
published in electronic format

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-174-7

Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije učestvovalo
je u sufinansiranju budžetskim sredstvima održavanje naučnog skupa (Ugovor o
sufinansiranju – evidencioni broj 451-03-1657/2023-03).

MINIMALNI UZRAST KRIVIČNE ODGOVORNOSTI I MEĐUNARODNI PRAVNI STANDARDI*

Milica Kovačević**

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Uvod: *Minimalni uzrast krivične odgovornosti kao institut krivičnog prava podrazumeva definisanje donje starosne granice počev od koje dolazi u obzir vođenje krivičnog postupka protiv konkretnog učinioca krivičnog dela. Iako se poslednjih godina maloletnički kriminalitet u svetskim razmerama odlikuje stabilnim ili blago opadajućim stopama, slučajevi u kojima su veoma mlada lica učinioci najtežih krivičnih dela aktuelizuju raspravu o potrebi snižavanja uzrasta krivične odgovornosti.*

Cilj: *Cilj rada jeste da se izdvoje dominantni međunarodnopravni standardi u domenu definisanja minimalnog uzrasta krivične odgovornosti, kao i ključni argumenti koji podupiru navedene standarde, a kako bi se potom ustanovilo da li su rešenja prisutna u srpskom pozitivnom pravu usklađena sa datim načelima, ili su pak nužna specifična usaglašavanja.*

Metode: *U radu su pri obradi pravnih dokumenata primenjeni normativno-logički i komparativno-pravni metod, odnosno analiza sadržaja u domenu interpretiranja relevantne naučne i stručne literature.*

Rezultati: *Univerzalni međunarodni dokumenti plediraju za što viši uzrast minimalne krivične odgovornosti, ali i za uvažavanje opštih interesa i posebno interesa oštećenih pri reagovanju na maloletnički kriminalitet. U značajnom broju evropskih i svetskih zemalja deca podležu krivičnoj odgovornosti počev od navršениh 14 godina.*

Zaključak: *Opređeljivanje minimalnog uzrasta krivične odgovornosti uslovjeno je zaštitom najboljeg interesa deteta, te naglašavanjem posebne odgovornosti države i društva prema deci i zadovoljavanju njihovih razvojnih potreba. S druge strane, zaštita interesa maloletnika ne sme biti u koliziji sa zaštitom oštećenih i zaštitom društva od kriminaliteta. Definisanju minimalnog uzrasta krivične odgovornosti ne sme se pristupati bez uvažavanja ukupnih socijalnih, ekonomskih, političkih i kulturnih prilika u datom nacionalnom okviru.*

Ključne reči: *minimalni uzrast krivične odgovornosti, najbolji interes deteta, međunarodni standardi*

* Rad je rezultat projekta „Društvene devijacije, kriminal i problemi ponašanja: uzroci i društvena reakcija“, čiju je realizaciju podržalo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (ev. broj 451-03-47/2023-01/200096).

** bucak80@gmail.com

UVOD

Poslednjih godina maloletnički kriminalitet odlikuje se stabilnim ili blago opadajućim stopama, i to u globalnim razmerama. Ipak, medijski praćeni slučajevi u kojima su veoma mlada lica učinioci najtežih krivičnih dela aktuelizuju raspravu o potrebi snižavanja uzrasta krivične odgovornosti. Razume se da daleko veće interesovanje privlače teška krivična dela koja rezultiraju smrtnim stradanjem žrtava iako ona predstavljaju minimalni udeo u ukupnom maloletničkom kriminalitetu. Tako su u Srbiji tokom 2021. godine izrečene ukupno 1383 maloletničke krivične sankcije, od čega 113 krivičnih sankcija za krivična dela protiv života i tela, pri čemu u strukturi ovih dela dominiraju lake telesne povrede (RSZ, 2021). U Evropi je takođe duži niz godina zastupljen trend opadanja maloletničkog kriminaliteta, pri čemu maloletnici predstavljaju i minimalni udeo populacije smeštene u penalnim ustanovama (Aebi et al, 2017). Kada je reč o SAD, u literaturi se ističe da je između 2000. i 2019. godine stopa uhapšenih maloletnika opala za čak 50%, kao i da svega od 7 do 10% maloletnika koji su prekršili zakon iskazuje tendenciju ka ponovnom vršenju delikata (Thompson et al, 2021: 25).

CILJ

U Srbiji su izuzetno teške i nesagledive posledice masakra koji se odigrao u OŠ „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu aktuelizovale raspravu o potrebi snižavanja uzrasta minimalne krivične odgovornosti. Stoga je cilj rada da se izdvoje dominantni pravni standardi, potekli iz komparativnog i međunarodnog prava, u domenu definisanja minimalnog uzrasta krivične odgovornosti, kao i ključni argumenti koji podupiru navedene standarde, a kako bi se potom ustanovilo da li su rešenja prisutna u srpskom pozitivnom pravu usklađena sa datim načelima, ili su pak nužna specifična usaglašavanja.

METOD

U realizaciji gore opredeljenog cilja autor se koristio normativno-logičkim i komparativno-pravnim metodom, odnosno analizom sadržaja u domenu interpretiranja relevantne naučne i stručne literature.

REZULTATI

Najznačajniji univerzalni dokument u oblasti normiranja prava deteta, Konvencija UN o pravima deteta (Njujork, 1989), u čl. 40, sugeriše da će države potpisnice nastojati da podstiču donošenje zakona, kao i uspostavljanje postupaka, organa i ustanova posebno specijalizovanih za decu za koju se tvrdi, koja su optužena i za koju se smatra da su prekršila krivični zakon, pri čemu je posebno značajno utvrđivanje najniže starosti ispod koje deca ne mogu biti smatrana krivično odgovornom i osmišljavanje mera za postupanje sa takvom decom, bez pribegavanja sudskom postupku. Dakle, ovaj dokument ne definiše minimalni uzrast krivične odgovornosti,

ali treba imati u vidu da istovremeno već u čl. 1 predviđa da je dete ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dete, punoletstvo ne stiče ranije.

Dalje, opšte je poznato da Komitet UN za prava deteta pledira za ustanovljavanje što višeg starosnog cenzusa za snošenje krivične odgovornosti unutar nacionalnog poretka. Tako je i u Generalnom komentaru br. 10 *O pravima deteta u oblasti maloletničkog pravosuđa* (Ženeva, 2007) ovaj komitet sugerisao da minimalni uzrast krivične odgovornosti ne bi trebalo spuštati ispod 12 godina, istovremeno konstatujući da su primerena rešenja zastupljena u državama u kojima je minimalni uzrast krivične odgovornosti između 14 i 16 godina. Štaviše, Komitet UN za prava deteta pledira za ustanovljavanje cenzusa koji može biti i viši od 16 godina, istovremeno insistirajući na primeni specifičnih rešenja za maloletnike i na kategoriju mlađih punoletnika, pri čemu se mlađim punoletnicima u načelu smatraju lica starija od 18 i mlađa od 21 godine u vreme izvršenja krivičnog dela.

Zapravo, tek u savremeno doba možemo govoriti o određenim univerzalnim standardima koji definišu krivičnopravni položaj i penološki tretman maloletnika (Kovačević, 2021, p. 41), tako da su određene pravilnosti uočljive i kada je reč o definisanju minimalnog uzrasta krivične odgovornosti širom sveta.

Kada se govori o minimalnom uzrastu krivične odgovornosti u evropskim zemljama, uočava se da značajan broj zemalja propisuje da deca mlađa od 14 godina ne mogu odgovarati za krivična dela. Tako je minimalni uzrast krivične odgovornosti 14 godina u sledećim zemljama: Austrija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Nemačka, Italija, Mađarska i Crna Gora. U zemljama poput Češke, Danske, Finske, Grčke i Islanda, minimalni uzrast počev od koga maloletnici podležu krivičnoj odgovornosti postavljen je na 15 godina. U Luksemburgu i Portugalu maloletna lica postaju krivično odgovorna sa navršenih 16 godina, dok jedan broj zemalja predviđa da se minimalni uzrast krivične odgovornosti definiše po principu „dvostrukog koloseka“. Tako u Ruskoj Federaciji i Ukrajini maloletna lica krivično odgovaraju počev od navršenih 16 godina, s tim što se u slučaju izvršenja najtežih krivičnih dela cenzus spušta na 14 godina. Treba naglasiti da Komitet UN za prava deteta i stručnjaci plediraju za ukidanje dvostrukog uzrasta minimalne krivične odgovornosti, s obzirom da, sa stanovišta psihofizičkog razvoja deteta, ne postoje razlozi koji bi opavdavali ovakvu praksu.

Određene evropske zemlje poznaju i niže starosne cenzuse, poput Francuske, u kojoj je minimalni uzrast krivične odgovornosti 13 godina, baš kao i u Monaku, dok u Holandiji deca mogu krivično odgovarati pošto navrše 12 godina. Međutim, treba imati u vidu da nemogućnost primene mera krivičnopravne reakcije ne implicira i odsustvo bilo kakve organizovane reakcije na devijantno ponašanje dece, već da se odgovarajuće mere reakcije i te kako primenjuju (Kovačević, 2018, p. 51). Tako u Škotskoj, koja uživa specifičnu autonomiju unutar Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, deca podležu krivičnoj odgovornosti već od 12 godina, ali se prema njima zapravo primenjuju specifične mere socijalne i porodične zaštite, što znači da minimalni uzrast krivične odgovornosti sam po sebi govori malo o statusu maloletnih učinilaca krivičnih dela.

Dalje, minimalni uzrast krivične odgovornosti u Brazilu iznosi 12 godina, dok u Australiji, usled britanskog uticaja, postoji mogućnost da deca krivično odgovaraju već sa navršениh 10 godina iako tamošnja stručna javnost nastoji da iskoreni ovakvu praksu. U Japanu maloletna lica postaju krivično odgovorna sa 14 godina, a u Indiji nakon navršениh 12 godina.

DISKUSIJA

Razmatrajući međunarodne dokumente i rešenja prisutna u komparativnom pravu, možemo uočiti da dominiraju razlozi koji govore protiv snižavanja minimalnog uzrasta krivične odgovornosti.

Među argumentima koji opravdavaju što stariji uzrast nakon koga će biti moguće krivično procesuiranje nalaze se oni koji govore o dinamici kojom se razvija nervni sistem, uslovljavajući celokupno kognitivno funkcionisanje deteta (Delmage, 2013). Naime, prefrontalni korteks se razvija veoma postepeno tokom adolescencije, tako da se ovaj proces u načelu zaokružuje oko navršene 18 godine, što implicira da pre tog trenutka dete i mladu osobu može odlikovati impulsivnost i sklonost ka preuzimanju nepotrebnih rizika (Farmer, 2011). U literaturi se ističe i da razvoj deteta karakteriše neusaglašenost razvijenosti u različitim oblastima, tako da adolescent u određenim sferama može biti zreo, dok u preostalim njegovim kapaciteti mogu biti sasvim skromni, što dovodi u pitanje i mogućnost smislenog participiranja u krivičnom postupku (Farmer, 2011). Takođe, nesporno je da internalizovanje određenih vrednosti i moralnih principa zahteva vreme, kao i da ovi procesi neminovno iziskuju sticanje izvesnog životnog iskustva (McDiarmid, 2013: 2). Opšte je poznato i da su deca izuzetno podložna uticaju vršnjaka, što je takođe uslovljeno nedovoljnom razvijenošću socijalnih veština, kao i teškoćama u savlađivanju sopstvenih emocija, te razumevanju osećanja i reakcija drugih. Ovi i drugi razlozi koji uslovljavaju delinkventno ponašanje omogućavaju da razumemo i kako dolazi do toga da u najvećem broju slučajeva maloletnici zapravo spontano, bez ikakve organizovane reakcije, odustaju od kriminalnog ponašanja, dok zanemarljivi deo maloletnika predstavljaju mladi koji su perzistentni prestupnici. Sistem, stoga, treba da se fokusira na mlade ljude kojima je usmeravanje potrebno umesto rasipanja resursa na one čija ponašanja ne iziskuju specifičnu reakciju (Moffitt, 2003).

Osim razloga koji se tiču psiho-fizičke zrelosti, tu su i razlozi koji se odnose na društveni kontekst. Prirodno se postavlja pitanje u kojoj meri porodica, te ukupno uže i šire društveno okruženje utiču na ispoljavanje kriminalnog ponašanja kod veoma mladih lica. Jasno je da se o uticaju ovih elemenata ne može govoriti na generalizovan način, ali i da je taj uticaj bez svake sumnje značajan. Otuda i Smernice UN za prevenciju maloletničke delinkvencije (Rijadske smernice, 1990) ističu da je prevencija maloletničke delinkvencije ključni deo prevencije ukupnog kriminaliteta, te da mladi mogu da razvijaju nekriminogene stilove ponašanja u pravno regulisanom okviru usmerenom ka društveno korisnim i humanim aktivnostima (princip br. 1). Tako Rijadska smernica br. 12 predviđa da je društvo dužno da potpomogne porodicu kao osnovni okvir socijalizacije, što može podrazumevati i posebne mere podrške,

obezbeđivanje čuvanja dece tokom dana, ali i sve druge potrebne mere i aktivnosti, sa akcentom na posebnu potporu za porodice koje se susreću sa problemima poput društvene marginalizovanosti i materijalne depriviranosti. Rijadske smernice bave se i uticajem obrazovnog sistema, lokalne zajednice i medija, uočavajući da svaki od ovih elemenata treba da bude ustrojen tako da podržava stabilan razvoj dece i mladih, uvažavajući njihove individualne potrebe, različitosti, potencijale, ali i moguće razvojne probleme. Jednostavno, kada se postavi pitanje krivične odgovornosti dece, neminovno je u fokusu i prilagođenost opšteg društvenog konteksta razvoju tog istog deteta. Bez obzira na brojna međunarodna dokumenta koja insistiraju na ostvarivanju najboljeg interesa deteta, teško da se može govoriti o idealnom okruženju u stvarnom životu.

Postoje određeni razlozi koji ipak govore i u prilog snižavanju minimalnog uzrasta za snošenje krivične odgovornosti. Svakako se ne može poreći da dete sa navršenih 12 ili 13 godina zna mnogo toga o svetu oko sebe, te da treba i može da razlikuje dobro od zla. Takođe, nije bez određene težine ni konstatacija da nemogućnost kažnjavanja deteta koje zbog svog uzrasta nije deliktno sposobno, a učinilo je teško protivpravno delo sa obeležjima krivičnog dela, može predstavljati loš primer za drugu decu (Živković, 2020: 151). Zatim, prisutan je stav da je težina izvršenog dela najbolji dokaz zrelosti maloletnika (Živković, 2020: 161) jer o maloletnom licu i njegovom moralnom sklopu veoma rečito govori činjenica da je bilo sposobno da izvrši delo koje prouzrokuje teške posledice po druge. Neka krivična dela, poput seksualnih delikata, nikako ne mogu biti klasifikovana pod detinjasto ponašanje i stoga njihove vinovnike, moguće, ni ne treba treirati kao decu (McDiarmid, 2013). Otuda nije retkost isticanje stavova da bi trebalo razmotriti snižavanje granice krivične odgovornosti za određena teška krivična dela, odnosno uvođenje oborive pretpostavke (ne)odgovornosti dece uzrasta od dvanaest do četrnaest godina, tako da se u svakom konkretnom slučaju utvrđuje da li postoji zrelost deteta (Živković, 2020: 161). U prilog ovakvim stanovištima govori i potreba za zaštitom oštećenih jer ukoliko se insistira samo na najboljem interesu deteta, to istovremeno implicira da žrtve nisu podjednako važne i da njihovi interesi i prirodna potreba za pravdom jednostavno mogu biti odgurnuti u stranu. Može se debatovati i o smislenosti ulaganja resursa u mere socijalne zaštite usmerene ka nekome ko preduzima društveno štetna ponašanja, posebno u okolnostima kada su raspoloživi resursi nedovoljni i kada je reč o zadovoljavanju potreba građana koji poštuju zakon.

ZAKLJUČAK

Nakon tragičnih događaja koji u nepovrat odnose ljudske živote, sasvim je prirodno i razumljivo da javnost manifestuje veliko interesovanje za decu kao izvršioce protivpravnih ponašanja, te da očekuje adekvatnu reakciju kojom će se iskazati pijetet prema žrtvama, kao i spremnost države da zaštiti najvažnije opšte interese. Međutim, postavlja se pitanje da li adekvatna reakcija podrazumeva snižavanje minimalnog uzrasta krivične odgovornosti, odnosno krivično procesuiranje i sasvim mladih maloletnih lica?

I pored određenih razloga koji govore u prilog snižavanju uzrasta za snošenje krivične odgovornosti na 12, 11 ili 10 godina, mišljenja smo da insistiranje na krivičnopravnoj reakciji u slučaju dece nije primereno rešenje. Mimo argumenata koji govore u prilog tome da deca nisu u psiho-fizičkom i moralnom smislu spremna da krivično odgovaraju, kao i da za njihovo nedozvoljeno ponašanje treba da odgovaraju oni koji su dužni da ih vaspitavaju i nadziru, treba postaviti i pitanje šta bi se za pravo dobilo snižavanjem starosnih granica za snošenje krivične odgovornosti. Da li bi društveni kontekst u kome dolazi do ispoljavanja devijantnog ponašanja bio „popravljen“? Da li bi naša deca snižavanjem uzrasta za krivičnu odgovornost bila bolje i potpunije zaštićena? Jasno je da su odgovori na ova i druga slična pitanja negativni.

Jedino što bi se dobilo snižavanjem minimalnog uzrasta krivične odgovornosti bio bi privid o aktivnom reagovanju na nagomilane probleme koji se odnose na najrazličitije sfere, počev od porodice i obrazovnog sistema, do nedostataka u sistemu zdravstvene zaštite i psihološke pomoći. Stoga smo mišljenja da pribegavanje brzim rešenjima u ovom, kao i u mnogim drugim slučajevima, neće doneti očekivani boljitak.

LITERATURA

- Aebi, M. F., Tiago, M. M., & Burkhardt, C. (2016). *Council of Europe Annual Penal Statistics- SPACE I: Prison populations-Survey 2015*. Strasbourg-Council of Europe.
- Delmage, E. (2013). The minimum age of criminal responsibility: A medico-legal perspective. *Youth justice, 13*(2), 102-110. <https://doi.org/10.1177/1473225413492053>
- Farmer, E. (2011). The age of criminal responsibility: Developmental science and human rights perspectives. *Journal of children's services, 6*(2), 86-95. <https://doi.org/10.1108/17466661111149385>
- Kovačević, M. (2018). *Delinkvencija i pravna reakcija*, Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Kovačević, M. (2021). *Uvod u maloletničko krivično pravo*, Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- McDiarmid, C. (2013). An age of complexity: Children and criminal responsibility in law. *Youth justice, 13*(2), 145-160. <https://doi.org/10.1177/1473225413492056>
- Moffitt, T. E. (2003). Life-course-persistent and adolescence-limited antisocial behavior: A 10-year research review and a research agenda. In B. B. Lahey, T. E. Moffitt, & A. Caspi (Eds.), *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency* (pp. 49–75). The Guilford Press.
- Republički zavod za statistiku (RSZ) (2022). *Bilten-Maloletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2021-Prijave, optuženja, osude*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Thompson, W., Bynum, J., & Thompson, M. (2021). *Juvenile Delinquency: A Sociological Approach* (Eleventh Edition), Rowman & Littlefield Publishers.
- Živković, N. (2020). Krivična neodgovornost dece – Zločin bez kazne i moguća rešenja. *Strani pravni život, 64*(3), 151-164. <https://doi.org/10.5937/spz64-27790>.

MINIMUM AGE OF CRIMINAL RESPONSIBILITY AND INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS*

Milica Kovačević

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Introduction: *The minimum age of criminal responsibility as an institute of criminal law implies the definition of the age limit starting from which the conduct of criminal proceedings against a specific perpetrator of a criminal offense comes into consideration. Although in recent years, juvenile crime on a global scale has been characterized by stable or slightly decreasing rates, the most serious crimes committed by children actualize the discussion about the need to lower the age of criminal responsibility.*

Aim: *The objective of the paper is to highlight the dominant international legal standards in the domain of defining the minimum age of criminal responsibility, as well as the key arguments that support the stated standards, and then to establish whether the norms in Serbian positive law are in line with the given principles.*

Methods: *Normative-logical and comparative-legal methods, as well as content analysis, were applied in the paper.*

Results: *Universal international documents plead for the highest possible age of minimum criminal responsibility, but also for the respect of general interests and especially the interests of the victims. In a significant number of European and world countries, children are subject to criminal responsibility starting at the age of 14.*

Conclusion: *Defining the minimum age of criminal responsibility is conditional on protecting the best interests of the child. It also emphasizes the special responsibility of the state and society towards children and meeting their developmental needs. On the other hand, the protection of the interests of minors must not conflict with the protection of the victim and the protection of society from crime. The issue of the minimum age of criminal responsibility must not be approached without taking into account the overall social, economic, political, and cultural conditions in the given national framework.*

Keywords: *minimum age of criminal responsibility, the best interest of the child, international standards*

* This paper is part of the project “Social Deviance, Crime, and Behavioral Problems: Causes and Social Response” supported by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia (No. 451-03-47/2023-01/ 200096).